

Aleksandra Zeman

Aktywność chóralna czynnikiem stymulującym rozwój kultury muzycznej mieszkańców Nawsia na Zaolziu

Wartości w muzyce 4, 233-246

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Aleksandra Zeman

Uniwersytet Śląski
Katowice

Aktywność chóralna czynnikiem stymulującym rozwój kultury muzycznej mieszkańców Nawsia na Zaolziu

Pieśniczko ty naszo, pieśniczko ludowo,
ty umiesz mówić i śmiać się, i smucić,
piękniejszą mosz nute, najmilsze twe słowo,
ty możesz złe chwile na radość obrócić [...]

A. Kupiec: *Po naszymu: pieśzo i na skrzydlach*

Wstęp

Muzykalność człowieka kształtuje się od samego poczęcia. Wiemy, że dziecko już w okresie prenatalnym odbiera bodźce dźwiękowe docierające z wnętrza ciała matki, ale i z otoczenia. Słuch ludzki można uznać za wykształcony już około 6—7 miesiąca ciąży¹. W dalszym rozwoju życie muzyczne człowieka kształtuje środowisko rodzinne, instytucje, z którymi ma styczność, środowisko szkolne, społeczeństwo, a także rozwój dokonuje się przez popularyzację muzyki w mediach, miejscach użyteczności publicznej, przyczyniają się do tego również inne profesjonalne i amatorskie formy upowszechniania muzyki.

Jadwiga Gałęska-Tritt zwraca uwagę na fakt, iż człowiek rodzi się z naturalnymi zdolnościami muzycznymi, które może rozwijać w różny sposób, między innymi poprzez muzykowanie w chórze. Najważniejsze w amatorskich ze-

¹ R.N. Aslin, D.B. Pisoni, P.W. Juszyk: *Auditory development and speech perception in infancy*. In: *Handbook of Child Psychology*. Ed. P.H. Mussen. Vol. 2. New York 1983, s. 573—687.

społach chóralnych — jak podkreśla Arkadiusz Kaczyński — jest to, że „śpiew ma być przyjemnością i wyrażać radość”². Zadowolenie członków zespołu chóralnego będzie możliwe tylko wówczas, gdy uda się dyrygentowi tak pracować, by: „nie zniweczyć naturalnych odruchów i odczuć śpiewaka związanych z życiem codziennym; nie zahamować jego emocjonalności i głębokiego (niepowierzchnowego, wynikającego z pobudliwości nerwowej) temperamentu; nie tworzyć pozafizjologicznych, »sztucznych i zamiennych« technik (np. afizjologicznego oddychania ze sztywnym, sztucznym rozwieraniem żeber), prowadzących w konsekwencji do różnorodnych uszkodzeń aparatu głosu; rozwijać wszystkie »pracyzności« zgodnie z prawami fizjologii i psychologii człowieka; integrować je dla całego procesu śpiewaczego»³. W dalszej perspektywie natomiast ma działać w ten sposób, by chórzyci zechcieli włączyć się do aktywnego uczestnictwa w kulturze, szeroko pojętym życiu muzycznym oraz edukacji artystycznej. Przez tę ostatnią rozumiem, za Katarzyną Olbrycht, „edukację artystyczną, edukację do korzystania z ofert instytucji kultury oraz edukację służącą kształceniu stosunku do dziedzictwa kulturowego, tzn. tożsamości kulturowej, ochrony dziedzictwa kultury własnej i innych, szacunku do różnorodności kulturowej i postaw dialogowych wobec innych kultur”⁴. Cele edukacji kulturalnej — jak podkreśla Katarzynę Olbrycht — zasadniczo dotyczą dwóch płaszczyzn. Pierwsza to zdobywanie wiedzy o kulturze, a także poznawanie jej, rozumienie, odbieranie i tworzenie. Druga natomiast dotyczy uświadamiania wagi działalności kulturalnej w rozwoju zarówno indywidualnym, jak i społecznym. Niezwykle istotne wydaje się kreowanie postawy odpowiedzialności za kulturę własną i własnej społeczności⁵.

Chór Żeński „Melodia” – zarys działalności artystycznej

28 lipca 1920 roku decyzją Rady Ambasadorów nastąpił podział Śląska Cieszyńskiego między Czechosłowację a Polskę⁶. Już w 1927 roku powstał z inicjatywy „Macierzy Szkolnej”⁷ Związek Polskich Chórów w Czechosłowacji,

² A. Kaczyński: *Repertuar chórów szkolnych*. W: *Muzyka w szkole XXI wieku. Tradycja i współczesność*. Red. L. Markiewicz. Katowice 2005, s. 287.

³ J. Gałęska-Tritt: „Śpiewaj! To bardzo łatwe”. *„Życie Muzyczne”* 1994, nr 5/6, s. 34.

⁴ K. Olbrycht: *Potrzeby i perspektywy*. „Relacje-Interpretacje” 2011, nr 2(22), s. 12.

⁵ Eadem: *Potrzeby i perspektywy*. „Relacje-Interpretacje” 2011, nr 2(22), s. 13.

⁶ E. Rosner: *Z rozważań o literaturze zaolziańskiej*. W: *Kawiarenka „Pod Pegazem” 1989—2002*. Jabłonków 2003, s. 187.

⁷ „Macierz Szkolna” powstała w 1885 roku. Wspiera ona rozwój życia kulturalnego i oświatowego na ziemi cieszyńskiej oraz budzi poczucie narodowe na Śląsku Cieszyńskim, zob. też:

który między innymi zajmował się rozpowszechnianiem nut, organizował nara-
dy dyrygentów, wspólne występy chórów oraz festiwale i konkursy. Dla rozwo-
ju chóralistyki za Zaolziem znaczącą datą jest rok 1947, w którym to władze Re-
publiki Czechosłowackiej wyraziły zgodę na powstanie Polskiego Związku
Kulturalno-Oświatowego, będącego jedyną polską organizacją tego typu⁸. War-
to podkreślić, że w roku 1949 na Zaolziu powstało także Zrzeszenie Śpiewa-
czo-Muzyczne, *nota bene* działające po dzień dzisiejszy. Ścisłe współpracowało
ono z PZKO i stanowiło fachowe wsparcie dla działających na tym terenie
zespołów⁹.

Przy jednym z miejscowych kół PZKO w Nawsiu w 1955 roku z inicjatywy
nauczyciela Karola Heczki (1955—1957) powstał Chór Żeński „Melodia”. Ko-
lejnymi dyrygentami zespołu byli: Andrzej Zielina (1957—1958), Władysław
Winkler (1962—1987), i w latach 1990—2000 — Aleksandra Paszek-Trefon,
obecnie prof. AM w Katowicach. Ofiarna, rzetelna praca kolejnych dyrygentów
i żywe zaangażowanie chórzystek owocowało rozwojem techniki wokalne-
j, poszerzaniem repertuaru chóru. Wiele razy Chór Żeński „Melodia” nagradzany był
najwyższymi laurami: trzykrotnie I miejscem w konkursach śpiewaczych PZKO
(1984, 1986, 1991). Na Ogólnokrajowym Konkursie Chóralnym w Jihlavie
w 1993 roku zespół zdobył Srebrne Pasma. W 1995 roku na Międzynarodowym
Konkursie Śpiewu Chóralnego w Pradze w 1995 roku otrzymał również Srebrne
Pasma. I miejsce i nagrodę Prezydenta miasta Katowic chór zdobył w 1997 roku
na Konfrontacjach Chóralnych w Katowicach, a w 1999 roku na Festiwalu „Tro-
jok Śląski” w Katowicach chór zdobył Nagrodę im. S. Moniuszki.

Od 2000 roku prowadzenie Chóru Żeńskiego „Melodia” przypadło mnie.
Wielokrotnie koncertowaliśmy w Republice Czeskiej, w Polsce, a także w Ro-
sj, Finlandii, Bułgarii, na Ukrainie, we Włoszech oraz w Watykanie w Bazyli-
ce św. Piotra. Zespół był zawsze nagradzany najwyższymi laurami, np.:

- złotym dyplomem oraz Pucharem Prezesa Oddziału Bielskiego Stowarzysze-
nia „Wspólnota Polska” na VII Świącie Pieśni „Gaude Cantem” w Biel-
sku-Białej (2002);
- I miejscem na IV Międzynarodowych Spotkaniach Chóralnych z Pieśnią
Maryjną „Ad Gloriam Dei” w Pińczowie (2003) oraz nagrodą specjalną za
wykonanie utworu J. Świdra *Moja piosnka*;

T. Zięba-Janasiak: *Działalność Zespołu Chóralnego „Melodia” w latach 1955—1997*.
[Praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. K. Turek]. Cieszyn 1997, s. 12—24.

⁸ „*Sercem i Czynem*”. [Biuletyn Miejsowego Koła PZKO wydany z okazji dwudziestolecia
nowego Domu PZKO]. Red. J. Pyszko. Nawsie 2005, s. 5.

⁹ T. Zięba-Janasiak: *Działalność Zespołu Chóralnego „Melodia”...*, s. 29. Zob. też:
R. Ostruszka: *Rozmowa z Eugeniuszem Firlą*. „*Życie Muzyczne*” 1987, nr 5, s. 27. Zob.
J. Wierzgoń: *Zrzeszenie Śpiewaczo-Muzyczne na Zaolziu samodzielne. Polskie śpiewactwo
zaolziańskie po II wojnie światowej*. http://www.zgpzchio.pl/2/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=10 [data dostępu: 7.07.2011].

- I miejscem na II Festiwalu Chórów Śląskich w Ustroniu (2004);
- Srebrnym Pasmem w kategorii „chóry dorosłe” na VIII Festiwalu Konkursowym Muzyki Adwentowej i Bożonarodzeniowej „Pražské Vánoce” w Pradze w Republice Czeskiej (2007);
- II nagrodą w kategorii chóry jednorodne na XVII Myślenickim Festiwalu Pieśni Chóralnej „Kolędy i Pastoralki” (2008);
- I miejscem w kategorii chórów folklorystycznych na największym w Europie Międzynarodowym Festiwalu Balkan Folk Fest 2010 w Bułgarii (2010).

Chór Żeński „Melodia” narodził się z umiłowania polskości i tradycji ludowych, które kultywowane są między innymi przez własne śląskie stroje cieszyńskie, co przedstawia fot. 1.

Fot. 1. Chór Żeński „Melodia” w śląskich strojach cieszyńskich, Nawsie, 2006 rok.
Fot. Wiesław Przeczek

Zespół działa od ponad 55 lat i nieustannie się rozwija. Ważne jest to, że ciągle sięga po nowy, zróżnicowany stylistycznie repertuar zarówno świecki, jak i religijny. Możemy w nim odnaleźć liczne stylizacje ludowe, utwory od muzyki dawnej po dzieła kompozytorów współczesnych, a także kolędy. Zamieszczone poniżej zdjęcie dokumentuje koncert z okazji jubileuszu 55-lecia Chóru Żeńskiego „Melodia”.

Fot. 2. Koncert z okazji jubileuszu 55-lecia „Melodii”, dyrygent Aleksandra Zeman, Dom PZKO w Nawsiu, 2010 rok.
Fot. Wiesław Przeczek

Chór ma własne wydawnictwa fonograficzne, których wykaz zamieszczono w końcowej części tekstu.

Wpływ uczestnictwa w chórze na rozwój muzyczny członków rodzin

Pieśń na Śląsku Cieszyńskim od dawien dawna towarzyszyła ludziom w codziennym życiu. Niepodważalne jest jej znaczenie w budowaniu kultury życia osobistego, rodzinnego i społecznego, w budowaniu więzi międzyludzkich. Jako gatunek muzyczny ściśle związany z tekstem może ona być nośnikiem wartościowych prawd ogólnoludzkich. Pieśń może więc mieć wpływ na zmianę myślenia, wartościowania, odczuwania, a tym samym budować życie ludzkie, uwrażliwiać na prawdę, dobro i piękno. Tradycje wspólnego śpiewania przekazywane są z pokolenia na pokolenie w różnych środowiskach, a szczególnie w Nawsiu. Podtrzymuje je i rozwija między innymi Chór Żeński „Melodia” poprzez działalność koncertową w kraju i za granicą, ale także poprzez organizację rodzinnych spotkań takich jak: smażenie jajecznicy na wiosnę, spotkania z kołędą czy zacne jubileusze chórzystek. Rodzinne tradycje podtrzymywane są także poprzez udział

w organizacji między innymi balów noworocznych, jubileuszy Domu PZKO w Nawsiu, „gorolskich zabijaczek” — czyli świniobicia, sztandarowej imprezie nawsian połączonej z degustacją swojskich wyrobów, a także przez włączanie się w organizację imprez kulturalnych takich jak: Festiwale PZKO, Trojoki Śląskie czy wreszcie Gorolski Święta, najdłuższe i najważniejsze¹⁰ — jak pisze Daniel Kadłubiec w Almanachu na jubileuszowe 60. Gorolski Święto, które w 1990 roku z inicjatywy Władysława Młynka zostało połączone z Tygodniem Kultury Beskidzkiej. „Jest to jedyne miejsce [...], gdzie możemy w miarę kompleksowo zaprezentować sobie i innym swoją specyfikę kulturową, a równocześnie poznawać kultury inne. Innymi słowy, pokazać światu, kim i jacy jesteśmy, i to od gwary, przez tańce, pieśni, stroje po placki i bachora, oferowane w miniaturowych obiektach nawiązujących do tutejszej architektury ludowej”¹¹.

Pieśń i tradycje ludowe pielęgnowane są na Zaolziu po dzień dzisiejszy. Ciekawym zwyczajem jest „stawiani moja” (fot. 3).

Fot. 3. Zwyczaj ludowy „stawiani moja”, Nawsie 2006. Od lewej chórzystki: Aleksandra Sipowicz Juroszkova, Halina Lisztwan, Ewa Karas.

Fot. Wiesław Przeczek

¹⁰ *Ho! Ho! Ho! Na Gorola wio! Almanach na jubileuszowe 60. Gorolski Święto 1948—2007.* Red. S. Gawlik [i in.]. Jabłonków 2007, s. 4.

¹¹ *Ho! Ho! Ho! Na Gorola wio!..., s. 2.*

Chór jest niewątpliwie organizacją tworzącą ośrodek życia muzycznego, dbający o rozwój zdolności muzycznych jego członków. Jest także ważną organizacją społeczną, pełniącą funkcję wychowawczą w środowisku, jak pisze Józef Karol Lasocki: „Zespoły chóralne, jako organizacje społeczne, spełniać muszą pewne zadania wychowawcze: przez pracę kolektywną uczyć karność, budzić szlachetne ambicje i wyrabiać poczucie odpowiedzialności zbiorowej. Tak więc należycie kierowany zespół śpiewaczy, obok zadań artystycznych, odgrywa bardzo poważną rolę społeczno-wychowawczą”¹².

Warto podkreślić, że istnieje ścisły związek pomiędzy indywidualnym rozwojem artystycznym chórzystek a budzeniem wrażliwości i zamiłowania do muzyki członków ich rodzin. Tym samym pasja muzyczna chórzystek staje się udziałem najbliższego otoczenia rodzinnego, a dalej również społecznego. Udział całych rodzin w różnego typu koncertach, wspólne wyjazdy na konkursy i festiwale są doskonałą okazją do pogłębiania kontaktu z kulturą muzyczną. „Twórczość artystyczna rządzi się własnymi prawami, ale organizacja życia muzycznego jest już przejawem aktywności społecznej. Dzieło sztuki wyrażone w słowie i w druku, w kształcie i dźwięku oceniać mogą inni artyści, zawodowi krytycy, wyrobiona część publiczności. Później biorą te dzieła na warsztat historycy literatury i sztuki oraz muzykologowie. Lecz dzieje grup artystycznych i związków twórczych, dzieje klimatu artystycznego i kultury artystycznej [...] należą do historii społecznej. Są jej niezbędną częścią składową”¹³.

Analiza wyników badań własnych – wieloczynnikowego kwestionariusza osobowości¹⁴

Jak już wspomniałam, Chór Żeński „Melodia” jest zespołem wielopokoleniowym. Śpiewają w nim mamy, córki, a czasem także wnuczki. Średnia wieku wynosi 42 lata. Chór liczy obecnie 34 osoby. Na potrzeby niniejszego artykułu wśród chórzystek przeprowadziłam ankietę dotyczącą aktywności chóralnej jako czynnika stymulującego rozwój muzyczny człowieka. Skonstruowałam narzędzie badawcze — tzw. wieloczynnikowy kwestionariusz osobowości, który, z uwagi na analizowanie wyników osobno do każdego pytania, zezwala na stawianie obok siebie pytań otwartych i zamkniętych.

¹² J.K. Lasocki: *Chór Poradnik dla dyrygentów*. Kraków 1962, s. 10.

¹³ S. Kieniewicz: *Kultura Warszawy drugiej połowy XIX wieku*. W: *Kultura muzyczna Warszawy drugiej połowy XIX wieku*. Red. A. Spóz. Warszawa 1980, s. 7.

¹⁴ W. Sanocki: *Kwestionariusze osobowości w psychologii*. Warszawa 1978, s. 56 i n.

Przebadano 24 osoby w różnym wieku. Spośród badanych 29% respondentek śpiewa do 10 lat w chórze, 20% chórzystek ma 10—20-letni staż i od 20 do 40 lat aktywnego uczestnictwa w zespole, natomiast 29% wskazuje na 40 i więcej lat, przy czym najstarsza chórzystka śpiewa w chórze już 51 lat.

21% respondentek na pytanie o przynależność do innych zespołów muzycznych określiło, iż śpiewa dodatkowo w chórach kościelnych. Jedna chórzystka wskazała na Chór „Ateneo”, działający przy Uniwersytecie Palackiego w Ołomuńcu. Pozostałe chórzystki związane tylko z Chórem Żeńskim „Melodia”.

Większość chórzystek angażuje się do śpiewu w zespole dla przyjemności oraz ze względu na tradycje rodzinne. Ponadto aktywność wokalna jest dla respondentek możliwością odpoczynku i zregenerowania swoich sił w gronie zaprzyjaźnionych osób. Pojedyncze osoby wskazują z pełną świadomością na możliwość rozwoju słuchu wysokościowego, harmonicznego oraz emisji głosu. Warto również podkreślić, iż wśród ankietowanych są osoby o dużej wrażliwości muzycznej. Motywuje je do śpiewania w zespole piękno współbrzmień akordowych utworów chóralnych. Około 46% respondentek najbardziej ceni sobie atrakcyjne wyjazdy na konkursy i festiwale, połączone z możliwością poznania nowych ludzi, innych kultur oraz wymianę muzycznych doświadczeń. Dla 29% ankietowanych ważną wartością wypływającą z działalności chóralnej jest relaks i możliwość rozwijania pasji, swoich zdolności muzycznych, intelektualnych. Obecność w zespole to dla 21% respondentek doskonała okazja do poznawania zróżnicowanego repertuaru chóralnego.

Wyniki przeprowadzonej ankiety dowiodły również, że istnieje ścisły związek pomiędzy indywidualnym uczestnictwem w chórze a pasją muzyczną całych rodzin. Warto podkreślić, że najbliżsi członkowie rodzin chórzystek (babcia, mama, ojciec, dziadek, mąż, syn, córka, rodzeństwo, wnuczki) w 79% śpiewają (bądź śpiewali) w zaolziańskich chórach. Można więc wnioskować, że rozbudzenie zamiłowania do śpiewu chóralnego w dużym stopniu zawdzięczamy najbliższemu środowisku rodzinnemu. Badania dowodzą, że środowisko społeczne chórzystek, w którym wzrastały, wychowały się, w dużej mierze kształtowało ich zainteresowania i preferencje muzyczne. Spośród ankietowanych 8% wymieniła osoby z dalszej rodziny (kuzynka, wujek), które śpiewają bądź śpiewały w chórze, natomiast 17% nie wymieniło żadnej osoby. Myślę, że śpiewacze tradycje rodzinne podtrzymywane i pielęgnowane w zaolziańskich rodach są ogromnym bogactwem i mają duży wpływ na kształtowanie postawy aktywnego współtwórcy i odbiorcy kultury muzycznej.

Kolejne pytanie dotyczyło osób z rodziny chórzystki, które uczestniczą w koncertach organizowanych przez chóry. Okazuje się, że aż 87% ankietowanych aktywnie uczestniczy ze swoją rodziną w koncertach chóralnych. W większości przypadków (29%) jest to udział kilkuosobowy, a rekordowa liczba członków jednej rodziny uczestniczących w koncertach wynosi nawet 20 osób.

Tylko 8% chórzystek deklaruje udział indywidualny. Wyniki badań dowodzą więc, że rozbudzone zainteresowania śpiewacze społeczności zaolziańskiej owocują chęcią rozwijania zainteresowań muzyką.

W niniejszym artykule postawiłam tezę, że aktywność chóralna jest czynnikiem stymulującym rozwój muzyczny człowieka. Kolejne pytanie, odnoszące się do uczestnictwa całych rodzin w imprezach muzycznych, miało na celu zbadanie, czy doznawanie doświadczeń estetycznych poprzez kontakt z chórami wpływa na poszerzanie zainteresowań muzycznych. Aż 79% chórzystek potwierdziło poszerzenie kontaktu, natomiast 21% zanegowało. W większości są to imprezy zaolziańskie takie jak: Gorolski Świąto, Festiwal PZKO, koncerty jubileuszowe organizowane w Domu PZKO w Nawsiu i koncerty innych chórów zaolziańskich, a także dożynki. Pojedyncze odpowiedzi chórzystek wskazywały na zainteresowanie muzyką organową, sakralną, młodzieżową, taneczną i ludową. Poprzez swoje wypowiedzi chórzystki potwierdzają rozumienie wartości samej kultury jako rozwijanej zdolności, zainteresowań muzycznych przez czynny kontakt z muzyką, są więc czynnikiem sprzyjającym poszerzaniu ich wiedzy, jako szukanie możliwości dostępu do różnych rodzajów muzyki.

Aktywność chóralna daje z pewnością możliwość kultywowania tradycji śpiewaczych, zgłębiania wiedzy o kulturze nie tylko w znaczeniu lokalnym, regionalnym, ale narodowym i ponadnarodowym. Chór i czynne w nim uczestnictwo pozwala na rozwijanie zdolności muzycznych. Oczywiście jest to możliwe w przypadku odpowiednich umiejętności dyrygenta, ale także zdolności samych chórzystów. Dobre efekty może dać współpraca kierownika zespołu dbającego o swój własny rozwój i systematyczna praca chórzystów posiadających określone zdolności muzyczne.

Uczestnictwo w chórze powinno więc stymulować do zgłębiania wiedzy muzycznej oraz aktywnego uczestnictwa w życiu muzycznym. Aktywność chóralna winna być czynnikiem kształtującym postawę odpowiedzialności za kulturę osobistą, ale także współtworzenie kultury własnego środowiska społecznego. Powinna kształcić postawę szacunku wobec bogactwa innych kultur.

Aktywność chóralna chórzystek umożliwia także kontakt z muzyką innych członków otoczenia rodzinnego. Wpływa więc na kształtowanie kultury muzycznej środowiska lokalnego. W ankiecie zapytałam także o wpływ uczestnictwa w chórze na życie rodzinne. I tak, 71% respondentek określiło go jako pozytywny, 8% — jako negatywny, a 21% nie udzieliło odpowiedzi. Celem zilustrowania wypowiedzi warto przytoczyć kilka opinii samych chórzystek:

- „Chociaż moje uczestnictwo w chórze dla rodziny jest może trochę uciążliwe, to z drugiej strony wzbogaca ją duchowo, chociażby przez uczestnictwo w naszych koncertach, na których obecny jest jakiś chór czy zespół muzyczny. Taka iskierka w szarej codzienności”.
- „Pozytywny i wspiera mnie cała rodzina”.

- „Śpiewanie korzystnie wpływa na mój stan ducha, więc ma pozytywny wpływ i na życie rodzinne”.
- „Wpływ jest dobry, rodzina ma trochę czasu odpocząć ode mnie i trochę się uczy samodzielności”.
- „Wpływ pozytywny na dzieci, uczestniczą w imprezach, mają kontakt z kulturą”.

Kolejne pytania dotyczyły preferencji muzycznych chórzystek. Wszystkie chórzystki deklarowały, że lubią słuchać muzyki. Najczęściej wskazywały na muzykę ludową, pop, rock, a także sakralną, chóralną i jazzową. Zadałam również pytania dotyczące uczęszczania na koncerty symfoniczne i spektakle operowe, gdyż jest to jeden ze wskaźników uczestnictwa w kulturze muzycznej. Na koncerty symfoniczne nieregularnie uczęszcza 62,5%, nigdy — 37,5% chórzystek. Na spektakle operowe odpowiednio 54%, nigdy w tej formie kontaktu z muzyką nie uczestniczyło 46% respondentek. Z uwagi na fakt, że Chór Żeński „Melodia” tworzą w większości mieszkanki Nawsia (gminy usytuowanej w dolinie Olzy pomiędzy Kozubową i Stożkiem, liczącej ponad 3 000 mieszkańców) oraz okolicznych niewielkich miejscowości takich jak: Mosty k. Jabłonkowa, Gródek, Bystrzyca czy Cierlicko, współczynnik ten zdaje się za-

Fot. 4. Finał 55-lecia „Melodii”, Dom PZKO w Nawsiu, 2010 rok. Na pierwszym planie dyrygentka Aleksandra Paszek-Trefon; Tryniecka Orkiestra Kameralna — kierownik artystyczny Aлена Kostková; na scenie Chór Żeński „Melodia” — dyrygent Aleksandra Zeman, w stroju ludowym solistka Edmunda Juroszek; Chór Męski „Gorol” — dyrygent Katarzyna Siwiec.

Fot. Wiesław Przeczek

dowalający. Myślę, że jest to również duża zasługa miejscowych kół Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego, które od mosteckich Szańców po Bogumin w ciężkich warunkach polityczno-społecznych, dzięki niezłomnej woli, świadomości i poświęceniu zapalonych patriotów powstawały¹⁵ i zawsze dbały między innymi o wszechstronny rozwój działalności kulturalnej, oświatowej.

Od wielu lat do Domu PZKO w Nawsiu na koncerty zapraszane są różne zespoły z kraju i zagranicy. Przykładem jest jubileusz 55-lecia Chóru Żeńskiego „Melodia”, w którym uczestniczył między innymi Chór Męski „Gorol” i Tryniecka Orkiestra Kameralna (zob. fot. 4).

Działalność miejscowych kół PZKO sprzyjała i sprzyja nadal kształtowaniu człowieka kulturalnego¹⁶, formowanego intelektualnie, ustosunkowanego do wartości oraz aktywnego twórczo i odbiorczo¹⁷.

Zakończenie

Zamiłowanie do śpiewu w dużej mierze kształtowane jest najpierw przez środowisko rodzinne, w którym rozwija się człowiek. Nie bez znaczenia jest edukacja i oddziaływanie środowiska społecznego najpierw lokalnego, regionalnego, a potem także w ujęciu szerszym — narodowego i ponadnarodowego. Chór jako organizacja wpisująca się w środowisko lokalne może poprzez swą działalność rozwijać zdolności jego członków, umacniać i pogłębiać zamiłowanie, zrozumienie własnej kultury oraz tożsamości narodowej, by później otwierać na bogactwo innych kultur.

Uczestnictwo w chorze kształtuje potrzebę uczestnictwa w kulturze, a także postawę stymulującą rozwój muzyczny człowieka. „Istotą kultury jest realizowanie i przejawianie się człowieczeństwa tak w sensie uniwersalnym (gdy mówimy o kulturze człowieka), jak i w sensie związanym z określoną grupą (gdy mowa jest o przynależności człowieka do poszczególnych kultur na poziomie lokalnym, regionalnym, narodowym, ponadnarodowym itd.). W takim ujęciu istotą edukacji kulturalnej jest przygotowanie do kompetentnego, aktywnego, podmiotowego udziału w kulturze. Warunkiem jest zrozumienie wartości samej kultury i uczestniczenie w niej, odczuwanie potrzeby twórczych i odbiorczych kontaktów z nią — zarówno tą popularną, jak i wysoką — gotowość do samo-

¹⁵ Zob. „Sercem i Czynem”. [Biuletyn Miejsowego Koła PZKO wydany z okazji dwudziestolecia nowego Domu PZKO]..., s. 5.

¹⁶ Socjolog Aldona Jawłowska wprowadziła kategorię człowieka kulturalnego, cyt. za: K. O l b r y c h t: *Potrzeby i perspektywy...*, s. 15.

¹⁷ Ibidem.

dzielnych, wolnych wyborów opartych na przyjętych kryteriach i świadomych ocenach”¹⁸.

Podsumowaniem refleksji, które w dalszym ciągu pozostawiam otwarte, niech będą słowa Anieli Kupcowej, która „po naszymu”¹⁹ opisuje w swych dziełach wartość ziemi ojczystej, rodziny, pieśni, a także piękna i dobra.

Dybyś ty umilkła, że mówić się boisz,
Znak by to zły był dlo naszej przyszłości,
Bo lud, co nie śpiwo, nad przepaścią stoi
I wartko się do nij stoczy z pochyłości.

Ale ty nie będziesz, pieśniczko, nędzarką,
Bo człowiek prosty jako skarb cie cyni
I niesie twój uśmiech jak kwiatko w podarku,
Ty jak drzewo wieczne będziesz się zielenić²⁰.

Dyskografia Chóru Żeńskiego „Melodia”:

Beskidy, (MC) dyr. Aleksandra Paszek-Trefon, Polskie Radio Katowice (1995);

Hej, ludzie prości Bóg z nami gości, (MC) dyr. Aleksandra Paszek-Trefon, Studio DR (1996);

Z biegiem Olzy, (CD) dyr. Aleksandra Paszek-Trefon, RAGTIME rekord Ostrava (2000);

Bóg się rodzi, (CD) dyr. Aleksandra Zeman, kolędy polskie z udziałem Tomasa Orłowa (improwizacje organowe), RAGTIME rekord Ostrava (2005);

Ojcowski dom, (CD) dyr. Aleksandra Zeman, album dwupłytowy z udziałem Trzynieckiej Orkiestry Kameralnej (Republika Czeska) oraz pianistki Magdaleny Szwandys-Szeligi, Art. Music, Jelenia Góra (2010).

¹⁸ Ibidem, s. 12.

¹⁹ D. Kadłubiec: *O poetyckim świecie Anieli Kupcowej i o tym, jak go tworzy*. W: A. Kupiec: *Po naszymu pieszo i na skrzydłach...*, s. 7—13.

²⁰ A. Kupiec: *Po naszymu pieszo i na skrzydłach*. Czeski Cieszyn 2009, s. 115.

Fot. 5. Chórzystki „Melodii”, Nawsie, 2006 rok; od lewej: Danuta Niedoba z córką Magdaleną Niedoba, dalej Edmunda Juroszek z córką, obecnie Aleksandrą Sipowicz Juroszek, Lidia Lisztwan i Halina Lisztwan, Anna Sikora z córką Ewą Karas.
Fot. Wiesław Przeczek

Aleksandra Zeman

**A choir activity as a factor stimulating
the development of the musical culture among
the inhabitants of Nawsie in Zaolzie**

S u m m a r y

A song in Cieszyn Silesia has accompanied people in their every-day life for a long time. Its role in building the culture of a personal, family and social life is unquestionable. One of the choires in Zaolzie that cherishes traditions of Polish singing with great passion and concern is “Melodia” female choir.

The choir is an organization creating the centre of musical life. It also performs an educational function in a social environment. There is a tight connection between an individual artistic development of choir female singers and rising sensitivity and love for music by family members. Hence, musical passion of the choir female singers stimulates the development of the musical culture in their family and social life.

Aleksandra Zeman

**L'activité de la chorale comme facteur stymulant
le développement de la culture musicale
des habitants de Nawsie à Zaolzie**

R é s u m é

Le chant en Silésie de Cieszyn accompagnait depuis toujours les habitants dans leur vie quotidienne. Son importance dans la construction de la culture de la vie personnelle, familiale et sociale est incontestable. Une de ces chorales de Zaolzie, qui maintient avec une grande passion et soin les traditions musicales polonaises est la Chorale de Femmes « Melodia ».

La chorale est une organisation créant le centre de la vie musicale, elle joue également le rôle éducatif dans le milieu social. Il existe un lien étroit entre le développement individuel des choristes et le réveil de la sensibilité et de l'intérêt pour la musique des membres de leurs familles. Ainsi la passion musicale des choristes stimule le développement de la culture musicale dans leur milieu familial et social.